

KULTUREN

Kv Bispen 12

fornlämning Lund 73:1,
Lunds stad, Lunds kommun Skåne
Arkeologisk undersökning 2015

KULTURMILJÖRAPPORT 2017:15

IVAN BALIC

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Kulturlagerstatus.....	5
Genomförande och resultat	5
Schaktning för ledningar.....	5
Uppgrävning av trädrötter.....	6
Schakt för flyttning av luftintag:.....	6
Administrativa och tekniska uppgifter	7
Referenser	8
Bilagor	8
<i>Sektionsutsnitt A schakt för Va. Del av södra schaktkanten</i>	<i>9</i>
<i>Sektionsutsnitt B schakt för uppgrävning av rötter. Del av södra schaktkanten ..</i>	<i>9</i>

Sammanfattning

Ombyggnaden av Skissernas museum i kv Bispen 12, Lund, innebar att stora ytor i direkt anslutning till Lunds medeltida stadsområde kom att omfattas av markingrepp. I samband med arbetena genomfördes en undersökning i form av schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut (lst dnr: 431-21972-2015). De inledande arbetena omfattade främst olika va-schakt och bortgrävning av trädrötter. Utifrån resultaten gjordes bedömningen att de fortsatta arbetena kunde utföras utan fortsatta arkeologiska insatser. Förundersökningen visade att det i området främst bedrivits odling under lång tid samt att bevaringsförhållandena på platsen är dåliga. Senare tiders aktiviteter har haft en negativ påverkan på lämningarna i området.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

Inför planerade markarbeten vid Skissernas museum i kv Bispen 12, Lund, ansökte Statens Fastighetsverk om tillstånd till ingrepp i under mark dold fornlämning i samband med diverse markarbeten. Då fastigheten ligger i direkt anslutning till Lunds medeltida stadsområde beslutade Länsstyrelsen om att en förundersökning i form av en schaktningsövervakning skulle genomföras enligt Länsstyrelsens beslut (lst dnr. 431-21972-2015).

Fornlämningsmiljö

Det är oklart när Allhelgonaklostret instiftades. Man har dock enats om att detta har skett före Askers tillträde som biskop i Lunds stift år 1089. Själva kyrkan och klosterflyglarna återfinns norr om nuvarande universitetsbiblioteket i kv Bispen. Klosterområdet sträckte sig ner till Lunds stadsvall. Söder om klosteranläggningen fanns ett antal dammar. Här fanns troligen också klostrets trädgård och ett antal ekonomibyggnader (Balic 2004).

Efter reformationen förlänades klostret och dess gårdar till olika världsliga personer. Klostret förföll. Dammarna fylldes igen. År 1780 byggdes nya ekonomilängor i klosterområdet för att ersätta ett par byggnader i Lundagård tillhörande stiftet. Under 1800-talet skedde således stora förändringar av området. I början av 1800-talet planerade biskop Faxe att anlägga en frukt- och köksträdgård på Helgonabacken. På grund av att jorden i området innehöll för mycket tegelkross och annat rivningsmaterial övergavs planerna. I det gamla klosterområdet skedde likväl stora förändringar med inrättandet av en hälsobrunn, torrläggning av dammar och uppförandet av ny bebyggelse. År 1907 stod det nya universitetsbiblioteket färdigt (Balic 2004).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Om inga andra källor anges är uppgifterna rörande tidigare arkeologiska iakttagelser hämtade från Kulturens LA-arkiv.

Flera arkeologiska undersökningar har gjorts i och omkring det forna Allhelgonaklostret. Den första undersökningen gjordes av C. G. Brunius år 1840. Brunius påträffade grundmurar som han tolkade som ingående i en treskeppig klosterkyrka.

Vid en undersökning år 1926 söder om och på Helgonagården framkom ett antal gravar.

År 1934, i samband med universitetsbibliotekets tillbyggnad på norra sidan, gjordes en undersökning varvid det framkom rester efter byggnadslämningar.

Under åren 1951-57 gjordes en rad undersökningar i samband med tillbyggnad av universitetsbiblioteket.

År 1994 i samband med anläggandet av ventilationskanaler och hisstillbyggnad till universitetsbiblioteket, gjordes en arkeologisk förundersökning och slutundersökning. Grävningsresultaten visade att större ytor intill universitetsbiblioteket schaktats bort. Endast mindre ytor var bevarade och visade på "intensiva bebyggelseaktiviteter" (Carelli & Eriksdotter 1994). Under årens lopp har ca 150 gravar undersökts.

År 2001 genomfördes en förundersökning i samband med förnyelse av avloppssystemet i kv. Bispen. I samband med detta framkom rester efter bebyggelse (exempelvis ugn, stenläggning), dammar och diken från äldsta tid fram till modern tid (Balic 2004).

Under åren 2001/2002 utfördes flera arkeologiska insatser i form av förundersökningar i samband med omgestaltning av delar av kv Bispen 9 och 10. Ingreppen gjordes för nybyggnation, grundläggning av skulpturer och grävning för rör och kablar. I samband härmed framkom en stenkista, rester av ett lergolv och eftermedeltida raseringslager (Ericsson 2001, 2002).

Kulturlagerstatus

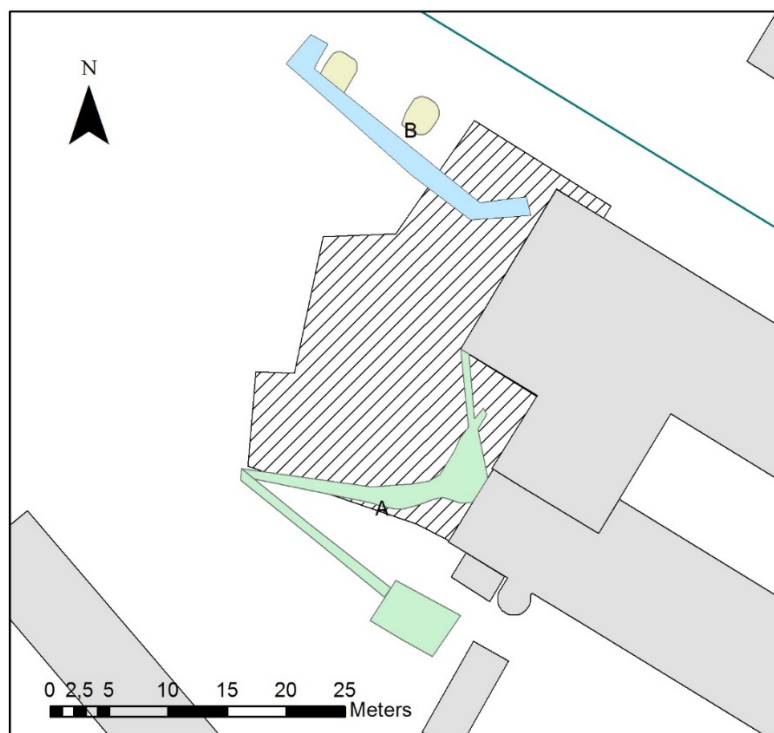
Kulturlagerstatusen i området var genomgående dålig med torra kulturlager utan tydliga lagerskiljen. Den långtida odlingen på platsen tillsammans med senare tiders aktiviteter har haft en negativ inverkan på kulturlagren.

Genomförande och resultat

Arbetena omfattade schaktning för en ny foaje, flyttning av ett luftintag till ett nytt läge på den västra delen av fastigheten, uppgrävning av trädrötter samt schakt för tillbyggnaden. Senare tillkom även schaktning för olika ledningar till byggetableringen på platsen.

Schaktning för ledningar

Omfattade sammanlagt ca 38 löpmeter schakt huvudsakligen på fastighetens sydöstra delar, samt ett schakt (ca 24 m²) för att åtgärda en äldre spillvattenledning. I området fanns relativt stora skador från moderna markingrepp. Mellan ingreppen kunde kulturpåverkade lager konstateras, vilka bestod av odlingsjord. De tolkas representera en lång tids odling. Bevaringsförhållandena på platsen var dåliga och moränlera påträffades ca 0,85 m under markytan.

Figur 2. Plan över schaktningsövervakade schakt. Grön färg avser schakt för vatten och avlopp, blå ventilation och gul för uppgrävning av rötter. A och B visa sektionernas position. Skrafferade ytor ej schaktningsövervakade.

Uppgrävning av trädrötter

I fastighetens norra del stod tidigare två stora träd som hade fällts. Kvar var rotsystemen som krävde relativt omfattande schaktningsinsatser för att avlägsnas. Schakten blev ca 20 m² stora och 1,30 m djupa. I området kunde det konstateras moderna ingrepp samt skador orsakade av trädrötterna. En mindre sektion kunde upprättas i vilken en större nedgrävning kunde dokumenteras (bilaga 1). Fyllningen utgjordes av kulturpåverkad odlingsjord som var mycket kompakt och kraftigt nedbruten av trädrötter. I övrigt dokumenterades ett odlingslager samt moderna raseringsmassor och bärlager. Moränlera påträffades ca 0,70 m under markytan.

Schakt för flyttning av luftintag:

Arbetena omfattade ett schakt kring det befintliga intaget som sedan grävdes vidare mot väster ca 26 m. Schaktdjupet var ca 1,75 m. I schaktet dokumenterades äldre odlingslager, moderna rivningsmassor och bärlager.

Schaktningsarbetena för bland annat utbyggnaden och foajen bedömdes kunna genomföras utan arkeologiska insatser och övervakades inte.

Figur 3. Schaktningsarbeten vid Skissernas museum. Fotografiet taget från väster.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-21972-2015	Fornlämning nr/art	RAÄ Lund 73:1
Socken/stad	Lund	Projektnummer	61000-409
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Bispen 12

Typ av exploatering	
Uppdragsgivare	Statens Fastighetsverk
Typ av undersökning	U s
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Ivan Balic
Övrig personal	
Fältarbetstid	2015-09-28-2015-10-15

Fälttid	
Arkeolog	11 h
Maskin	-

Undersökningens omfattning	
Yta	146 m ²
Kubik	-
Schaktmeter	-

Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	11x750= 8 250 SEK
Rapport	8x750= 6 000 SEK
Analyser	-
Övrigt	-
Summa:	14 250 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	

Summa, faktisk	14 250 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	3 st A3 plan och sektionsritningar skala 1:20 & 1:100
Foto	12 st digitala fotografier
Analyser	-
Övriga upplysningar	-

Referenser

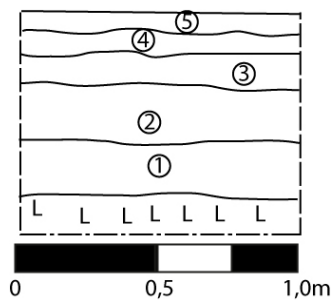
Balic, Ivan 2004: Kv. Bispen och Allhelgona Kyrkogata, Lund. Arkeologisk förundersökning 2001. *Kulturens rapporter nr 1*. Lund.

Carelli, Peter & Eriksdotter Gunnhild 1994: Kv. Bispen 9, Lund. Arkeologisk undersökning 1994. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 2.

Ericsson, Gertie 2002: Kv. Bispen 9 och 10. Arkeologiska förundersökningar 2001 och 2002. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 105.

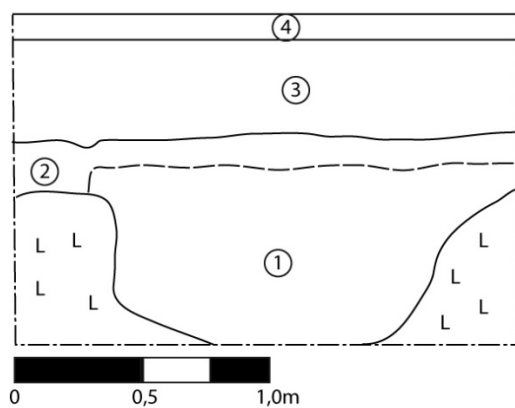
Bilagor

1. Sektionsritningar

Sektionsutsnitt A schakt för Va. Del av södra schaktkanten

Lagerbeskrivning. 1. Beigebrun lerig äldre matjord som var kompakt, något fuktig och utan synliga lagerskiljen. I de övre delarna förkom tegelkross men i övrigt endast svag kulturpåverkan i form av träkol. Tolkning: Lagret representerar odling under lång tid på platsen. 2. Brunt kulturlager med inslag av tegel, kalkbruk, småsten och gasverksslagg. Extremt kompakt. Tolkning: Bärlager som lagt ut någon gång under 1800- eller 1900-talet. 3. Brun matjord med träkol, tegelkross och kalkbruk. Tolkning: Trädgårdsjord. 4. Makadam. 5. Gräs.

Sektionsutsnitt B schakt för uppgrävning av rötter. Del av södra schaktkanten

Lagerbeskrivning. 1. Brunt, lerig, kulturpåverkat lager som var mycket kompakt, torrt, och nedbrutet. Innehöll träkol och tegelkross. Tolkning. Fyllning i större nedgrävning. 2. Brunt, lerig, kulturpåverkat lager som var mycket kompakt, torrt, och nedbrutet. Innehöll träkol. Tolkning. Äldre odlad matjord. 3. Moderna rivningsmassor. 4. Bärlager. 5. Matjord.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2017

- 2017:1 Kv. Eskil 19, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:2 Kv. Universitet 1, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. Mattias Karlsson.
- 2017:3 Kv. Galten 10, 11 och 12, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:4 Clemensterorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2017:5 Södra stambanan Lund Högevall - Flackarp AU steg 2, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. 2016. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:6 Västra Odarslöv 8:1-Odarslövs kyrka, fornlämning 25. Odarslövs socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2017:7 Kv Kulturen 24, Lund. Geoteknisk undersökning 2015. Gertie Ericsson.
- 2017:8 Kv Kulturen 24, Lund. Förundersökningar 2013-2016. Aja Guldåker.
- 2017:9 Stångby kyrkby, fornlämning Stångby 22:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2002-2003 Gertie Ericsson.
- 2017:10 Kv Universitetet 1, Lund. Fornlämning Lund 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:11 Innerstaden 2:1 – Stora Södergatan, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning
- 2017:12 Flackarp 30:1, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:13 Kv Garvaren 7 och 29, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Jan Kockum.
- 2017:14 Kv Tegnér 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2017:15 Kv Bispen 12, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.